

П Р И Б У Т К О В Е С В И Н А Р С Т В О

всеукраїнський журнал про все, що стосується свинарства

№6 (30), грудень 2015 р.

24

«ТО ЩО У НАС
ІЗ ЦІНОЮ?»

38

АФРИКАНСЬКА ЧУМА
СВИНЕЙ В УКРАЇНІ
У 2014–2015-МУ

46

ЯК РОЗВИВАТИМЕТЬСЯ
УКРАЇНСЬКЕ
СВИНАРСТВО
У 2016-МУ?

96

НЕБЕЗПЕЧНА СПОКУСА:
ТІНЬОВИЙ РИНОК
ПРЕПАРАТІВ

48

Марина Голубка:

директор ФГ «Новий рівень 2006»

«ЯКБИ МИ НЕ ШУКАЛИ НОВОГО,
ТО ВЖЕ Б ДАВНО
„ЗГОРНУЛИ“ БІЗНЕС»

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ «ВИКЛИКИ М'ЯСНОЇ ГАЛУЗІ ТА ІНІЦІАТИВИ ЩОДО ЇХ ПОДОЛАННЯ»: ПІДСУМКИ ТА ПРОГНОЗИ

2015-ий став справжнім випробуванням для м'ясної галузі України. Низька купівельна спроможність населення, несприятливі політичні й економічні фактори, складна епізоотична ситуація (насамперед неконтрольоване поширення африканської чуми свиней (АЧС)) — саме ці проблеми обговорювали під час прес-конференції «Виклики м'ясної галузі та ініціативи щодо їх подолання», що відбулася 2-го грудня у приміщенні Інформаційного агентства УНІАН, представники FAO (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) й Асоціації свинарів України (АСУ).

Відкрив прес-конференцію Андрій Ярмак, економіст інвестиційного центру FAO. Експерт підсумував роботу «м'ясного» проекту в Україні, наголосивши, що FAO і ЄБРР активно реагують на події, які відбуваються у м'ясній галузі. Так, у рамках проекту міжнародні інституції сприяли налагодженню діалогу між державою та тваринницьким бізнесом, а також підвищенню прозорості ринку завдяки створенню автоматизованого балансу попиту та пропозиції м'яса і фундаментальному дослідженню ринку м'яса та м'ясопродуктів. Підтримка процесу модернізації галузі та підвищення її ефективності в рамках проекту відбувалася шляхом організації спеціалізованих подій, навчальних поїздок та залучення до співпраці кращих

іноземних експертів. Крім того, спрощення умов ведення бізнесу відбувалося через підтримку прозорого обговорення необхідних законодавчих ініціатив. FAO та ЄБРР також ініціювали підтримку диверсифікації експорту через участь в торгівельних місіях та надавали підтримку ветслужбі України в боротьбі з АЧС.

«У поточному році ми спрямували наші зусилля на технологічний трансфер, на максимальне поширення найкращих світових практик щодо технологій виробництва і переробки м'яса», — прокоментував пан Ярмак.

Фахівець окреслив стан вітчизняного сектору виробництва свинини та яловичини: «Цьогоріч Україна стала нетто-експортером м'яса свиней. Відтак,

наступні кроки розвитку цієї галузі залежатимуть від активної роботи та відкриття нових ринків збуту. Схожа ситуація і з яловичиною. На жаль, вона як клас м'яса практично зникла в Україні (низьке споживання і малі обсяги виробництва). Але, відвідуючи Данію та Америку в рамках навчального туру, ми зрозуміли, що у цієї галузі є значний потенціал, навіть при наявних об'ємах поголів'я».

Детальніше про ситуацію у свинарстві розповів Артур Лоза, президент Асоціації свинарів України.

«Незважаючи на кризовий період, цьогоріч галузь почувала себе відносно комфортно. Зокрема промисловий сегмент демонструє позитивну динаміку. Кількість модернізованих господарств настільки значима, що вони задають тенденції, які планують у галузі», — зазначив він.

Пан Лоза говорив і про виклики, з якими стикнулося вітчизняне свинарство: найголовніший із них — низький попит, що скорочується вже другий рік поспіль: українці споживають на 25% свинини менше, ніж 2013-го. Навіть закони сезонності цьогоріч не спрацьовують: традиційна активізація попиту перед новорічними святами поки не спостерігається.

Не менш значимий фактор — африканська чума свиней. «2015-го ми спостерігаємо серйозну експансію хвороби, зокрема в північних регіонах країни уже сформувалася ендемічна зона. Найгірше у такій ситуації, що ми діємо не на попередження нових випадків, а в режимі реагування на ті, які вже сталися. Більшість із них, до речі, має місце у присадибних господарствах, оскільки вони працюють поза контролем», — резюмував він.

Віце-президент Асоціації свинарів України Оксана Юрченко поділилася інформацією про один із напрямів роботи спільного проекту АСУ та FAO/ЄБРР — освітні семінари-симуляції, на яких ветеринари державної служби різних рівнів

«ЯКЩО ВИРОБНИКИ ХОЧУТЬ ПІДТРИМУВАТИ СТАБІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО АБО НАРОЩУВАТИ ПОТУЖНОСТІ — ЇМ ДОВЕДЕТЬСЯ ВИРІШИТИ НЕПРОСТУ ЗАДАЧУ: ДИВЕРСИФІКУВАТИ РИНКИ ЗБУТУ І ЗБІЛЬШИТИ ЕКСПОРТ».

(обласного, районного), представники лабораторій та лікарі з господарств вчаться злагоджено реагувати на спалах АЧС.

«Один із основних інструментів у рамках боротьби з АЧС — поширення інформації. Так, спільно з фахівцями FAO відбулося уже чотири семінари-симуляції: у Києві, Полтаві, Луцьку та Житомирі», — розповіла пані Юрченко.

Віце-президент анонсувала проведення ще одного заходу більшого формату в лютому 2016-го. Планується, що конференція охопить максимально широку аудиторію фахівців.

Експерт FAO Андрій Панкратов розповів про прогнози розвитку м'ясної галузі України в 2016-му році, а також про автоматизовані баланси попиту та пропозиції на м'ясо, розроблені для України фахівцями FAO. Він наголосив, що принципова відмінність підходу від того, який використовує державна статистика, — у відокремленні м'яса від субпродуктів і жиру, а також можливість побачити тенденції щодо кожного з цих абсолютно різних товарів.

У наступному році експерт прогнозує незначне підвищення попиту на м'ясо — приблизно на 1%, адже, незважаючи на прогнози зростання ВВП на 2%, здрожження комунальних послуг змусить українців економити на дорожчих харчових продуктах, зокрема на м'ясі. При цьому експорт м'яса, за умови реалізації сценарію повного закриття ринку Росії та неможливості поставок до Криму, може суттєво знизитися.

«Якщо виробники хочуть підтримувати стабільне виробництво або нарощувати потужності — їм доведеться вирішити непросту задачу: диверсифікувати ринки збуту і збільшити експорт», — резюмував він.

На завершення прес-конференції експерти запевнили, що вітчизняна свинина та сало не зникнуть з прилавків 2016-го, а отже, звичайному споживачеві остерігатися дефіциту не варто.

«З огляду на існуючі тенденції, українського споживача чекає позитив, зокрема зменшення ціни на ринку свинини. Виробникам доведеться дещо скрутіше, оскільки вони матимуть наднизьку ціну, що не буде покривати витрат на виробництво. А відтак, деякі з них, переважно найменш ефективні, виходитимуть з бізнесу, вирізаючи поголів'я, що тільки збільшуватиме пропозицію м'яса на ринку. Це, в свою чергу, означає подальший тиск на ціни. За нашими прогнозами, така ситуація може тривати навіть до кінця наступного року», — зазначив президент Асоціації свинарів України Артур Лоза.

У 2016-му році FAO, ЄБРР та АСУ планують продовжувати активну діяльність із запобігання розповсюдження АЧС, диверсифікації ринків збуту м'яса та м'ясопродуктів з України, поліпшення законодавства, підтримки прозорого діалогу між державою та бізнесом, покращення доступу до ринкової інформації, підтримки процесу трансферу знань про новітні технології тощо. ■

АФРИКАНСЬКА ЧУМА СВИНЕЙ

В УКРАЇНІ У 2014-2015-МУ:

СТАН, ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ

Сергій Хоменко,
Андрій Розстальний,
Володимир Поліщук —
експерти ФАО
(Продовольча та
сільськогосподарська
організація ООН)

СТАН У ЄВРОПІ ТА КРАЇНАХ, ЩО МЕЖУЮТЬ З УКРАЇНОЮ

Стрімке поширення африканської чуми свиней (АЧС) країнами Східної Європи у 2007–2015-му рр., що почалося на Кавказі — із Грузії та Вірменії (2007–2008-ий рр.), через південну та Європейську частини Російської Федерації (2008–2011-ий рр.) в Україну та Білорусь (2012–2013-ий рр.), Польщу та країни Балтії (2014–2015-ий рр.), призвело до формування і постійного поширення зон стійкого неблагополуччя в місцях локалізації первинних вогнищ. Так, у 2014–2015-му АЧС значно поширилася територією Польщі та країн Балтії, а згодом і в Україні (рисунки 1 а). Випадки АЧС реєструють як у популяціях диких кабанів (з 2014–2015-го рр. лісовий цикл АЧС став домінувати), так і серед домашніх свиней, а нерідко й одночасно (рисунки 1 б). У багатьох регіонах європейської частини Російської Федерації та у східних районах країн Балтії й Польщі, що межують із Білоруссю та Росією, реєструють щорічне сезонне загострення ситуації: зростає число спалахів АЧС та відбувається як дифузне, так і стрибкоподібне поширення хвороби на нові території. Наразі, абсолютну більшість випадків АЧС у країнах Євросоюзу спостерігають серед диких кабанів, але час від часу відбувається проникнення хвороби також і у свинарські господарства, в тому числі й комерційні (Естонія).

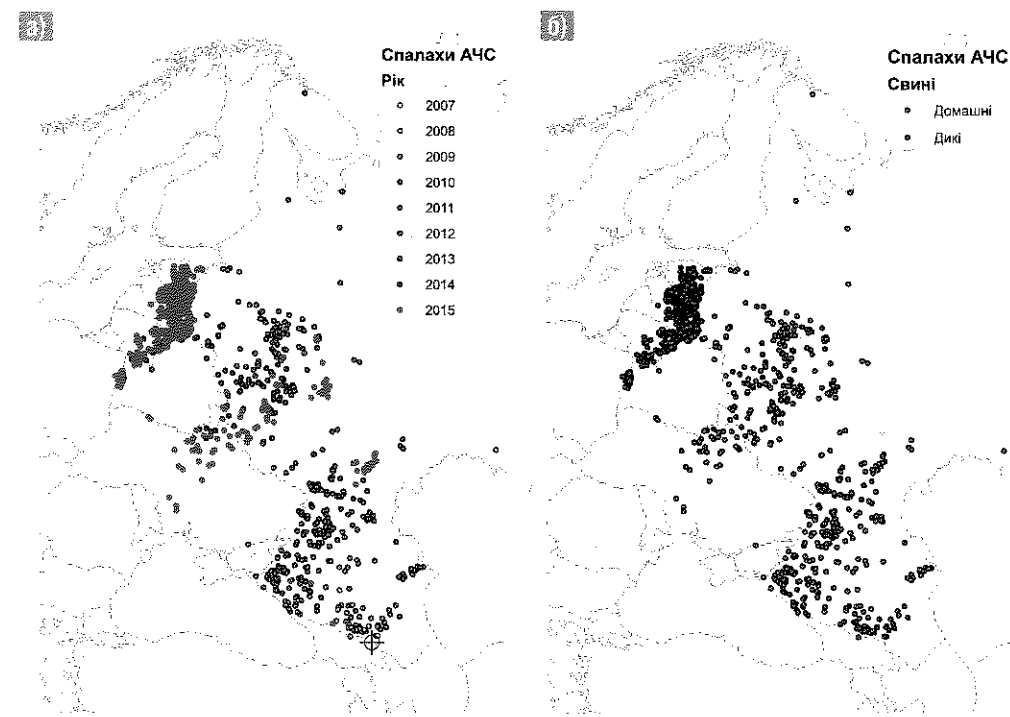
Станом на кінець 2015-го найбільше випадків АЧС, нотифікованих до МЕБ, — від диких кабанів із Латвії та Естонії. Безумовно, значна їх кількість пов'язана з проведенням постійного інтенсивного (як пасивного, так і активного) моніторингу стану в рамках європейської стратегії контролю АЧС та за суттєвої фінансової підтримки цієї роботи. Це стосується як виплат винагород за виявлення трупів диких кабанів, так і повноцінного фінансування лабораторної діагностики АЧС.

Однак, незважаючи на значну кількість випадків АЧС та очевидне масове розповсюдження хвороби в популяціях диких кабанів, прибалтійським країнам і Польщі вдається уникати масштабного її проникнення в приватний та промисловий сектор свинарства. На противагу цьому, чергове сезонне загострення епізоотичного стану в Росії супроводжується виявленням нових кластерів АЧС в господарствах населення в Саратовській, Орловській, Брянській, Курській та інших областях, дві останні з яких безпосередньо межують із територією України. Досі незрозумілим (рисунки 1) залишається епізоотичний стан з АЧС в Білорусі. Дивує відсутність повідомлень про АЧС з країни, яка наразі фактично оточена інфікованими територіями. З огляду на це, поточний стан поширення АЧС у північній зоні Східної Європи можна розцінювати як результат неконтрольованого масштабного розповсюдження хвороби із зони первинного занесення до центральної Білорусі у 2012–2013-му рр., підтвердженням чого є численні випадки виявлення ДНК АЧС у товарах білоруських виробників м'ясної продукції 2014-го (Россільгоспнагляд, 2014).

Таким чином, у 2014–2015-му роках відбулося масштабне фронтальне просування хвороби з епіцентру в Білорусі з охопленням нових територій та регулярною реєстрацією випадків захворювання серед диких та домашніх свиней у вигляді змішаного епізоотичного процесу (зараження диких від домашніх і навпаки, залежно від сезону, обставин і країни) у всіх країнах, що межують із Білоруссю. У 2014-му році Латвія, Литва, Естонія, Україна та Російська Федерація почали заявляти про випадки АЧС спочатку серед диких кабанів, а згодом і в господарствах населення (та навіть на комерційних фермах) у прикордонних з Білоруссю районах. Особливо стрімким (вочевидь, унаслідок неадекватних заходів контролю АЧС з

Рисунки 1

СПАЛАХИ АЧС, ЗАРЕЄСТРОВАНІ З 2007-ГО ДО КІНЦЯ 2015-ГО Р. У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ (ЗА ВИНЯТКОМ ГРУЗІЇ, ВІРМЕНІЇ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ): А) ЗА РОКАМИ; Б) ЗА ВИДАМИ СВИНЕЙ

Джерело: Хоменко С., 2015

боку ветеринарної служби Республіки Білорусь) було просування південної межі зони циркуляції вірусу АЧС, у результаті якого вже наприкінці 2014-го р. на півночі України зареєстрували перший кластер спалахів АЧС (з пунктами у Чернігівській та Сумській областях), а на кінець першого півріччя 2015-го р. на півночі України сформувалася зона стійкого неблагополуччя зі змішаним епізоотичним циклом циркуляції вірусу АЧС.

З огляду на останні випадки АЧС в Україні (рисунки 1), ймовірно, найближчим часом занесення збудника відбудеться також і до Молдови та Румунії, що, безумовно, погіршить шанси на швидке подолання хвороби та посилить ризик її просування далі на захід України через транскордонні популяції дикого кабана, трудову міграцію населення та тривалу персистенцію в секторі екстенсивного свинарства.

З ОГЛЯДУ НА ОСТАННІ ВИПАДКИ АЧС В УКРАЇНІ,
ВІРОГІДНЕ ЗАНЕСЕННЯ ЗБУДНИКА
ТАКОЖ І ДО МОЛДОВИ ТА РУМУНІЇ.
ЦЕ, БЕЗПЕРЕЧНО, ЗНИЗИТЬ ШАНСИ НА ШВИДКЕ
ПОДОЛАННЯ ХВОРОБИ ТА ПОСИЛИТЬ РИЗИК
ЇЇ ПРОСУВАННЯ ДАЛІ ЗАХІДНИМИ ОБЛАСТЯМИ
УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ТРАНСКОРДОННІ ПОПУЛЯЦІЇ
ДИКОГО КАБАНА, ТРУДОВУ МІГРАЦІЮ
НАСЕЛЕННЯ ТА ТРИВАЛУ ПЕРСИСТЕНЦІЮ
В СЕКТОРІ ЕКСТЕНСИВНОГО СВИНАРСТВА.

АЧС В УКРАЇНІ У 2014-МУ ТА НА ПОЧАТКУ 2015-ГО

У 2012–2013-му роках випадки проникнення АЧС в Україну (перший у 2012-му: Запорізька область, приватний сектор) вдавалося ефективно контролювати, не допустивши локального поширення хвороби на сході та півдні країни. Цьому сприяли відносно стабільний соціально-економічний стан та дещо нижча, аніж сьогодні, чисельність як диких, так і домашніх свиней на сході України. З 2014-го року ситуація суттєво змінилася: 16 випадків, четверо з яких у Луганській (3 — серед диких свиней та 1 — у приватному секторі), одинадцять — у Чернігівській (9 — серед диких та 2 — у приватному секторі) та один у Сумській (труп дикого кабана) областях. Кількість випадків зросла з одного за два роки, до 16 — за рік. Наприкінці 2014-го в популяціях диких кабанів реєстрували окремі, здебільшого поодинокі, випадки АЧС (та кластер у Чернігівській області). На жаль, занесення хвороби в приватний сектор свинарства минулоріч призвело до типового кластер-

ного характеру її розповсюдження у 2015-му, який свідчить про вторинність більшості спалахів і формування локального ензоотичного циклу хвороби. Це видно з того, що впродовж поточного року внаслідок проникнення АЧС із півночі на південній захід країни (очевидно, через неконтрольоване поширення контамінованої продукції), хвороба набула ознак масштабної епізоотії. Це дає підстави вважати, що 2014-го мала місце неконтрольована циркуляція вірусу АЧС в популяції диких кабанів в північній частині країни (на кшталт тієї, яку спостерігаємо на кордоні країн ЄС та Білорусі) з повільним дифузним поширенням вірусу в дикій природі. Теоретично, цей процес міг охопити значні території Полісся: як мінімум від Дубровицького району Рівненщини на захід через північ Житомирщини, Київщини, Чернігівщини до півночі Сумщини (рис. 2). На жаль, можливості провести адекватний аналіз епізоотичного стану серед диких кабанів у цьому регіоні наразі немає через відсутність надійних репрезен-

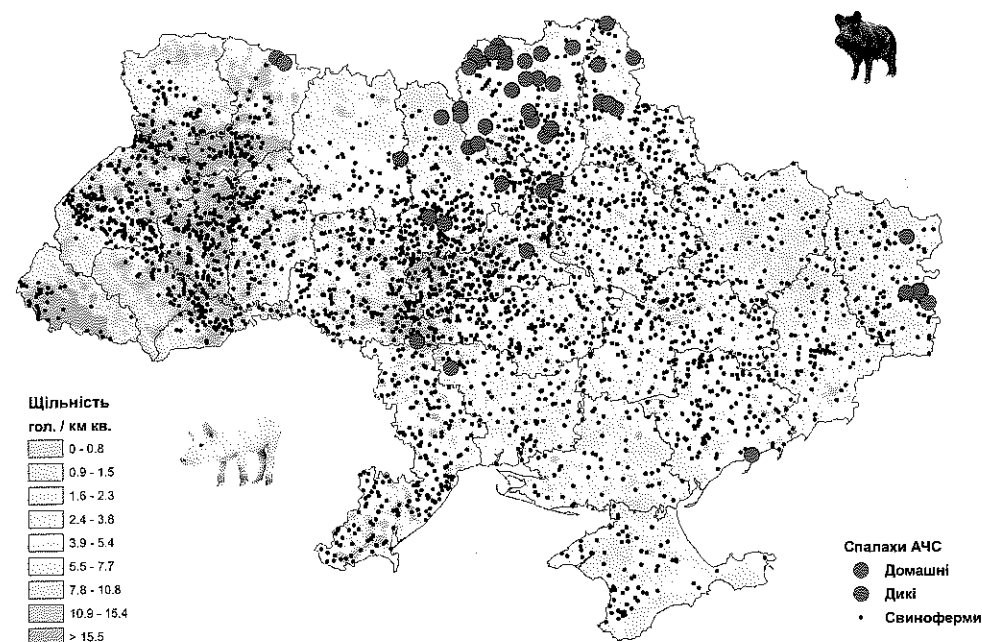
тативних даних пасивного та активного нагляду за циркуляцією збудника. Однак потрібно розуміти, що зниження рівня доходів пересічних громадян в Україні спонукало і спонукає місцеве населення до браконьєрства, створюючи передумови для можливого занесення хвороби у сектор домашнього свинарства із дикої природи. Випадки виявлення АЧС на півночі країни у 2014–2015-му роках могли бути лише «верхівкою айсбергу» епізоотії АЧС серед диких кабанів на Поліссі (з можливим епіцентром в районі Чорнобильської зони відчуження). Є відомості про існування на цій території каналів для неконтрольованого переміщення свинарської продукції між Україною та Білоруссю, що дедалі ускладнює стан.

ПОТОЧНИЙ СТАН АЧС В УКРАЇНІ

За нинішній рік (станом на 17.12.2015 р.) в Україні виявлено 38 неблагополучних пунктів з АЧС (6 випадків хвороби — дикі свині, та 32 — свійські тварини), серед яких за кількістю випадків домінують спалахи в господарствах населення. Так,

Рис. 3

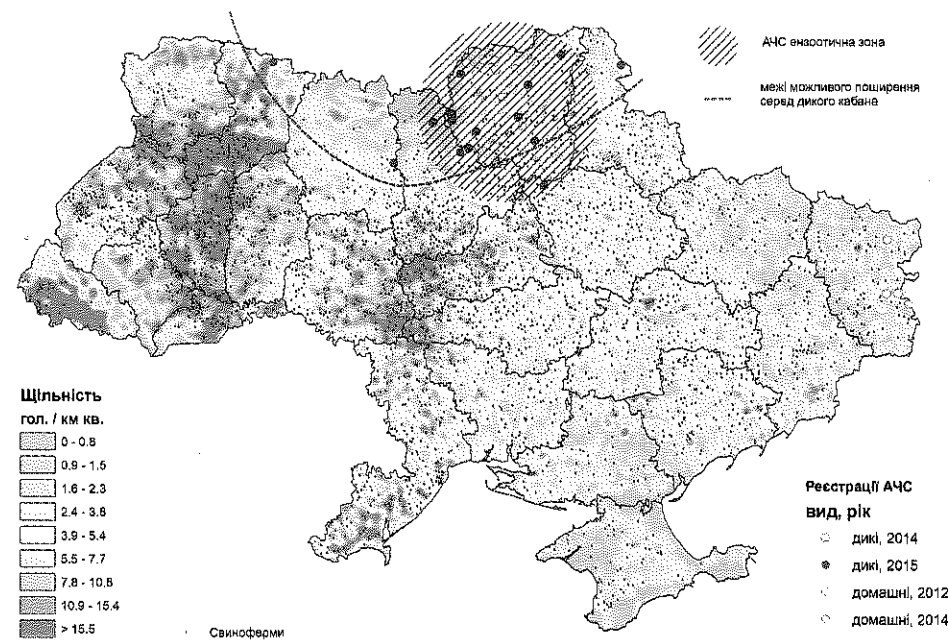
ПОШИРЕННЯ АЧС В УКРАЇНІ ЗА СЕКТОРАМИ (НА ЛИСТОПАД 2015-ГО) НА ФОНІ ЩІЛЬНОСТІ ПОГОЛІВ'Я СВИНЕЙ У ГОСПОДАРСТВАХ НАСЕЛЕННЯ ТА РОЗТАШУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ СВИНОФЕРМ

Джерело: Хоменко С., 2015

Рис. 2

ПОШИРЕННЯ АЧС В УКРАЇНІ НА КІНЕЦЬ ПЕРШОГО ПІВРІЧЧЯ 2015-ГО Р.

Джерело: Хоменко С., 2015

упродовж цього року тринадцять випадків АЧС зареєстровано в Чернігівській області (Ріпкинський, Менський, Козелецький, Новгород-Сіверський, Ічнянський, Чернігівський, Сосницький і Бобровицький райони), по шість випадків — у Сумській (Глухівський, Конотопський, Буринський і Шосткинський райони) та Київській (Броварський, Іванківський, Барішівський, Рокитнянський і Білоцерківський райони) областях, чотири випадки в Миколаївській області (Врадіївський, Доманівський і Кривоозерський райони), три — в Полтавській (Пирятинський, Гребінківський та Кременчуцький райони), по два — в Рівненській (Дубровицький район) й Одеській (Савранський і Миколаївський райони) областях та по одному випадку в Житомирській (Радомишльський район) та Черкаській областях (м. Черкаси). Карантин продовжує діяти в 14-и неблагополучних з АЧС пунктах у семи областях (Київській, Чернігівській, Сумській, Одеській, Миколаївській, Черкаській та

Полтавській) України. Тобто, первинний зареєстрований епізод циркуляції вірусу АЧС в популяції диких кабанів на півночі країни призвів до формування ензоотичної зони АЧС у господарствах населення Чернігівської та суміжних областей з подальшим занесенням хвороби в промисловий сектор свинарства. Тенденція поширення АЧС наприкінці 2015-го р. в напрямку Одеської та Миколаївської областей з подальшою реєстрацією вторинних спалахів однозначно свідчить про те, що наразі головним середовищем поширення вірусу в Україні є сектор екстенсивного свинарства. Безумовно, відносно висока щільність популяції дикого кабана (поряд із низькою густиною населення на півночі країни) значно ускладнює задачу проведення епізоотологічного нагляду за можливим лісовим циклом циркуляції АЧС (рис. 2). Проте роль дикого кабана в епізоотології захворювання 2015-го наразі затьмарена масштабним проникненням АЧС в популяцію домашніх свиней у кількох (різних) регіонах країни.

Особливе занепокоєння викликає ситуація зі спалахами АЧС в Чернігівській області, де хворобу вперше діагностували ще в серпні 2014-го року (не лише серед диких кабанів, а й у господарствах населення), а у 2015-му на цих же територіях (червень-липень) виникла повторна серія спалахів — 5 випадків у господарствах населення — з типовою для епізоотії АЧС сезонністю (пік захворюваності влітку). АЧС на Чернігівщині продовжували виявляти до кінця поточного року. Тобто йдеться вже про фактично сформовану зону ензоотичної циркуляції АЧС у секторі свинарських господарств населення Чернігівської області та, можливо, частини Київщини (навколо Київського водосховища), Сумщини та Полтавщини, яка зазвичай має тенденцію до постійного дифузного розширення. Найбільшу небезпеку становить накопичення (зберігання) населенням контамінованих продуктів забою заражених та хворих на АЧС свиней і їх поширення через легальні та не-

Рисунок 4

РОЗТАШУВАННЯ КОМЕРЦІЙНОГО ПОГОЛІВ'Я СВИНЕЙ В УКРАЇНІ ЗА ДАНИМИ ПЕРЕПISУ 2014-ГО Р.

Джерело: Хоменко С., 2015

легальні торгові мережі за межі інфікованої території. На жаль, аналогічний стан складається і в сусідній із Сумщиною Курській області Російської Федерації, що становить загрозу розширення зони епізоотії АЧС на сектор екстенсивного свинарства всього північного сходу України вже у найближчому майбутньому (рисунок 2 та 3). Вірогідно, що з такою ж перспективою можуть стикнутися і свинарі Одещини та Миколаївщини вже у наступному році.

ЗАГРОЗИ ПОДАЛЬШОГО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ

З огляду на вище означене є кілька безпосередніх загроз для свинарського сектору України, а саме (за значимістю):

1 Дифузне поширення АЧС у господарствах населення за межі епізоотичної зони (зон) із першим епіцентром на півночі Чернігівської області на південь та в сусідні області (Сумщину, Київщину та Полтавщину). Таким чином, на північному Лівобережжі може сформуватися єдина зона змішаного циркулювання АЧС серед диких та

домашніх свиней, яка охоплюватиме також і сусідні області Російської Федерації (Брянщину та Курщину). Поступово в процесі поширення ареалу хвороби ключову роль відіграватиме сектор екстенсивного свинарства (господарства населення та великі ферми) за епізоотичною моделлю, яку 2007–2015-го рр. реалізували в Російській Федерації. Динаміка цього процесу зазвичай сезонна і найбільш інтенсивне поширення хвороби відбуватиметься влітку. Цей сценарій може актуалізуватися також у Черкаській, Миколаївській, Одеській та Вінницькій областях у наступному році.

2 Стрибокподібне поширення АЧС за межі карантинної зони зазвичай пов'язане з нелегальним вивезенням хворих на АЧС тварин із комерційних свиногосподарств чи продуктів їх вимушеного забою на інші території (як це вже неодноразово було в Російській Федерації, а також зафіксовано в Україні). Подальше розповсюдження АЧС в Україні не обов'язково матиме виключно дифузний характер. Пе-

ремщення контамінованої продукції з осередків хвороби (під час карантинних обмежень та після їх зняття) наразі може відбуватися в країні практично безперешкодно. Тож після накопичення в населення на вражених АЧС територіях певної критичної маси невилученої інфікованої АЧС продукції свинарства, хвороба може виникати абсолютно несподівано, практично у будь-якому регіоні країни, навіть через кілька місяців після останніх закритих спалахів. Такі прецеденти, на жаль, уже є. Напрямки та відстань таких «стрибків» інфекції малопередбачувані і залежать від господарських зв'язків, цін, сезону, розміру ураженого господарства тощо. В Україні зареєстровано близько 3,5 тис. свиногосподарств різних форм власності, значна частина яких — невеликі ферми (рисунок 4).

Зазвичай, найбільш інтенсивне поширення контамінованої продукції відбувається під кінець сезону відгодовування свиней та взимку. З огляду на це варто зауважити, що поки що спалахи АЧС в Україні серед до-

машніх свиней спостерігають у зоні з відносно невисокою щільністю поголів'я свиней і в регіонах, де домінує екстенсивне свинарство. Занесення АЧС на території з більшою щільністю свиноферм і концентрацією свиней у населення неминуче призведе до постійного занесення хвороби на ферми. Як показує ретроспективний аналіз, імовірність цього складає 3 до 1 (тобто кожен четвертий зареєстрований спалах АЧС буде на спеціалізованих фермах). Саме таке співвідношення і спостерігали у 2008–2015-му роках у країнах Східної Європи. В епізоотичних з АЧС регіонах відсоток повідомлень із ферм сягає 28% (20% — великі комерційні ферми та 8% — комерційні ферми меншого розміру). Тому можна очікувати, що кожен третій або четвертий уражений свинарський об'єкт, скоріше за все, буде фермою. Наслідки цього будуть катастрофічними як для свинарства уражених територій, так і для країни в цілому, оскільки

контамінована продукція з уражених господарств може поширюватися значно швидше, охоплюючи значні території, аніж із господарств населення, особливо після проникнення в торгову мережу. Тому особливо небезпечним є проникнення АЧС в західні області України, де щільність поголів'я свиней у господарствах населення сягає місцями 16–30 голів на квадратний кілометр (рисунок 1 і 2).

3 Дифузне поширення АЧС у популяції дикого кабана на Поліссі з імовірним поступовим локальним проникненням хвороби в господарства населення і формуванням, скоріше за все, змішаного (домашні-дикі-домашні свині), аніж справжнього лісового циклу персистенції АЧС. Зона циркуляції АЧС серед диких кабанів у Польщі також може мати тенденцію до поступового повільного розширення на південь, у напрямку кордону з Україною, що згодом може призвести до формування на півночі Укра-

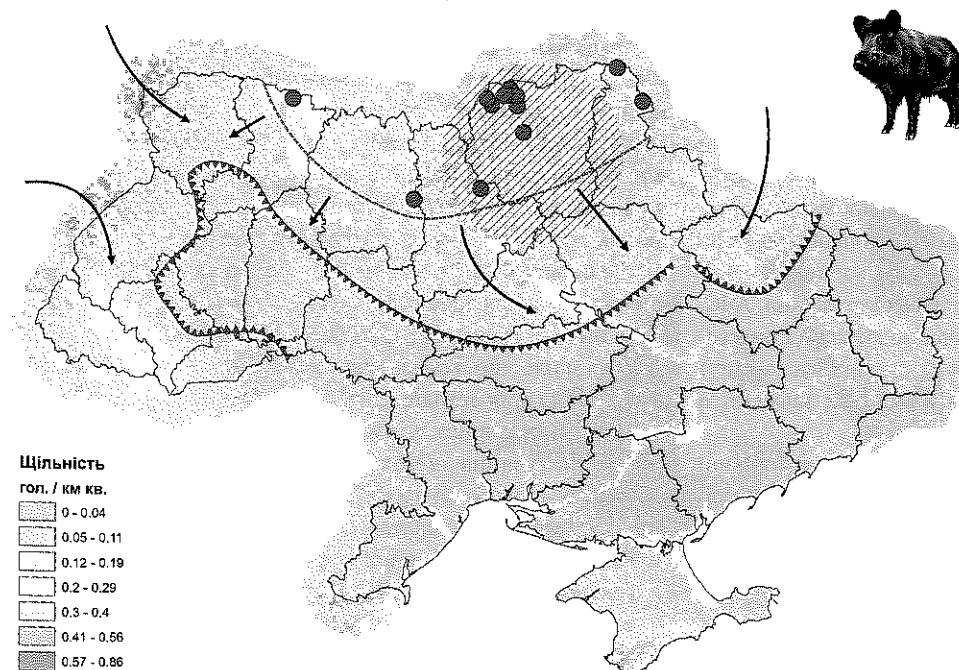
ни великої ензоотичної з АЧС зони — на кшталт того, що спостерігають в останні два роки в країнах Балтії та Польщі. Слід зазначити, що на фоні двох попередніх загроз можлива персистенція АЧС серед диких кабанів наразі не виглядає критично значимою проблемою контролю хвороби в Україні, але може актуалізуватися і ускладнювати і без того непросту ситуацію. Транскордонне занесення АЧС з дикими кабанями (з Білорусі, Росії, Польщі та, можливо, незабаром і з Румунії) залишається значним фактором ризику виникнення нових, епізоотологічно непов'язаних зі спалахами в інших частинах України, осередків АЧС у північній та західних частинах країни (рисунок 5).

КОНТРОЛЬ АЧС У ПОПУЛЯЦІЇ ДИКОГО КАБАНА

Протиепізоотичні заходи при виявленні АЧС у популяції диких кабанів — це одне з найбільш контроверсійних питань щодо попередження та контро-

Рисунок 5

ВИПАДКИ АЧС СЕРЕД ДИКИХ КАБАНІВ (БЛАКИТНІ КРАПКИ), ЗОНА МОЖЛИВОГО ПОШИРЕННЯ АЧС У ПОПУЛЯЦІЇ ДИКОГО КАБАНА ТА ЙМОВІРНІ МЕЖИ ЗОНИ ПОДАЛЬШОГО ПОШИРЕННЯ ВІРУСУ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ ДИКОГО КАБАНА ДО ЗМІШАНОГО ЦИКЛУ ПЕРЕДАЧІ АЧС

Джерело: Хоменко С., 2015

лю хвороби. Епізоотологія АЧС у дикій природі залишається недостатньо дослідженою. Наразі матеріали, опрацьовані робочою групою ЄАБХП (Європейська Агенція з Безпеки Харчових Продуктів, EFSA), дозволяють зробити кілька принципово важливих висновків (див: <http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/doc/4163.pdf>).

Превалентність АЧС у популяціях дикого кабана в країнах Балтії та Польщі дуже низька: 0,3–1,0% залежно від сезону. Найвища вона влітку та восени, а найнижча — навесні, що обумовлює низьку ефективність активного нагляду, оскільки для достовірного виявлення або виключення наявності хвороби у відстріляних тварин розміри вибірки мають складати кілька сотень голів. Для більшої частин території України це означає, що АЧС може бути достовірно виявлена/виключена лише за умови тотального винищення всіх диких кабанів, які мешкають у районі проведення нагляду (достовірний результат можна отримати лише відстрілявши та дослідивши все поголів'я дикого кабана в зоні нагляду, що є практично нездійсненним для більшості територій України).

Імовірність виявлення АЧС (методом ПЛР) серед загиблих диких кабанів у 55 (!) разів вища, ніж серед відстріляних тварин. Тому абсолютна більшість нотифікацій хвороби та нові випадки її виявлення відбуваються саме шляхом дослідження трупів свиней. Розрахунки показують, що в середньому виявляють лише одного з десяти кабанів, загиблих унаслідок зараження АЧС, а решта залишається в природі, слугуючи (залежно від сезону) тривалим джерелом інфекції в зоні спалаху.

Механізм горизонтальної передачі вірусу (від тварини до тварини) працює в основному влітку та восени, коли чисельність тварин збільшується після розмноження та контакти між різними сімейними групами зростають. Водночас, пряма залежність епізоотичних параметрів

(превалентність, щільність спалахів, відсоток виявлених трупів тощо) від щільності популяції дикого кабана на основі статистичних методів дослідження не прослідковується. З'ясовано також, що взимку та навесні (а можливо, і влітку) в епізоотії хвороби найважливішу роль відіграє передача вірусу від трупів загиблих тварин до живих кабанів шляхом безпосереднього контакту, причому не обов'язково через поїдання решток (можливе, наприклад, через личинки безхребетних). Тому епізоотії АЧС серед диких кабанів — це процес, інтенсивність якого здебільшого обумовлена частотою контактів у системі кабан-труп, а не абсолютною щільністю його популяції. Процес географічного поширення АЧС у популяціях дикого кабана є доволі повільним. За відсутності впливу людей (занесення вірусу на нові території), йдеться про швидкість локального поширення у межах 15–20 км на рік.

Ензоотія АЧС серед диких кабанів на півночі країни є надзвичайно неприємним та небезпечним фактором ризику подальшої персистенції хвороби в Україні. Однак, з огляду на співвідношення чисельності диких та домашніх тварин у різних регіонах країни (рисунок 2, 3, 4 та 5) у разі подальшого просування АЧС на південь основним середовищем її циркуляції та персистенції стане сектор екстенсивного свинарства, що повністю знівелює проблему АЧС у популяціях дикого кабана. Із другого півріччя цього року означений сценарій стає реальністю для України (рисунок 1 та 3). Зазначимо також, що моделювання наслідків різних заходів контролю АЧС у популяціях дикого кабана, опитування незалежних експертів й аналіз епізоотичних даних продемонстрували:

1. Радикальне зменшення чисельності дикого кабана (70–80% від пострепродуктивної чисельності) теоретично могло б призупинити процес циркулювання вірусу, однак

це практично неможливо для популяцій, що мешкають у лісовій та лісо-степовій зонах Європи.

2. Симуляція вилучення інфікованих вірусом АЧС трупів кабанів (до 50%) призупиняла епізоотію хвороби. Тобто переривання епізоотичного ланцюга можливо досягти, запобігаючи передачі вірусу АЧС від трупів до живих тварин двома шляхами: вилученням (відстрілом) живих кабанів з ураженої території та вилученням самих трупів. За певних умов, як показує досвід Польщі, останнє може бути значно результативнішим методом попередження поширення АЧС серед диких кабанів.

3. На думку експертів реалістичнішим заходом, ніж так звана «депопуляція», було б поєднання кількох стратегій мінімізування частоти заражень одночасно, а саме:

- вилучення якнайшвидше після виявлення першого випадку загибелі тварин від АЧС якомога більшої кількості трупів загиблих кабанів (реальний, щоденний огляд території зони нагляду);
- радикальне зменшення або повне призупинення зимової підгодівлі тварин (залучення природних механізмів зменшення популяції);
- вибірковий відстріл свиноматок репродуктивного віку, що може сприяти стабілізації і різкому зменшенню популяції (можливе матеріальне заохочення мисливців);
- збільшення загальних обсягів вилучення тварин (відстрілу) в сезон полювання, продовження термінів сезону полювання чи відкриття додаткового сезону тощо.

4. Означені підходи можуть бути ефективними лише у разі довгострокового та систематичного їх використання. Швидкого способу (у межах одного сезону), щоб зупинити поширення АЧС серед диких кабанів наразі немає. ■

ОСНОВ

- Налаг
- вироб
- Кому
- Call
- підп
- «Гар
- мед
- Мін
- Інфор
- Навч
- Орган

ПІД

ГАЛ

ЗА ДЕТА

ІНФОРМ

ТЕЛ